

СТАНОВИЩЕ

ОТНОСНО: дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен “доктор” на тема „Методи и техники за графична реставрация на недвижими археологически паметници”, с автор Миглена Дианова Райковска, редовен докторант в докторска програма „Археология” на НБУ, професионално направление 2.2. История и археология, научна специалност „Археология”

ОТ: доц. д-р Сергей Борисов Торбатов (НАИМ-БАН)

Изборът на проблематиката на дисертационния труд се явява личен избор на докторанта, основаващ се на солидна академична подготовка и дългогодишна професионална практика в областта на три различни, но тясно свързани помежду си научни дисциплини – архитектура, реставрация и консервация на недвижимо културно наследство и археология. Стремещт на г-жа Райковска е да реабилитира negliжираното положение на графичната реставрация в системата на архитектурната реставрация, изтъквайки практически необятните ѝ възможности за акумулиране, съхранение и пренос на неограничена по обем информация, която, при това, е достъпна и отворена за постоянна актуализация, прецизация и, ако се налага, дори и реинтерпретация.

В структурно отношение дисертационният труд се състои от Въведение, 5 глави, Заключение и Библиография, с общ обем от 282 с. Илюстративният материал включва чертежи, снимки, таблици и диаграми, които се отличават с високо качество и са пряко свързани с разглежданата проблематика. Намирам за съвсем уместно разполагането им в самия текст, тъй като по такъв начин те се превръщат от повече или по-малко абстрактен апендикс в интегрална част от изложението, като не просто „внасят цвят”, а сполучливо онагледяват и акцентират върху основните резултати от извършената изследователска работа.

Въведение-то (с. 7-17) е със стандартно съдържание за въстъпителна част за всеки дисертационен труд. Особено внимание е отделено на *целите* и *задачите*, които са детайлно обособени и коментирани. Според мен, както и при огромното мнозинство от дисертационните трудове, независимо към коя област на научното дирене те се отнасят, в конкретния случай съвсем ясно се откроява една-единствена цел, която в общи линии е оповестена в самото заглавие и би могла достатъчно кратко и пълно да

бъде формулирана примерно така: да се създадат научно обосновани, съобразени със съвременните постижения в областта на цифровите технологии, обективни и действащи модел и методика за графична реставрация на недвижими археологически паметници. Всичко останало са конкретни изследователски задачи, водещи към реализация на целта. Фактически, докторантът цели не само значително да разшири традиционните схващания за графичната реставрация, но и да я издигне на качествено ново ниво, превръщайки я в *самостоятелен изследователски метод* (а дори и *дисциплина*, според докторанта – с. 258, което ми се струва пресилено!), явяващ се специфичен дял от археологическите проучвания.

Същината на докторската теза е изложена в 5 глави, подредени в логически издържана последователност.

Глава Първа (с. 18-68) съдържа историографски преглед по разглежданата проблематика. Изяснени са основните моменти и етапи в зараждането и развитието на методите за графична документация и реставрация на археологическото наследство, като специално са посочени техните възможности, преимущества и недостатъци. Подобавашо внимание е отделено на нарастващото приложение на компютърните технологии и свързаните с тях предизвикателства и перспективи в областта на архитектурната реставрация.

Глава Втора (с. 69-87) е посветена на опазването на археологическото наследство, в светлината на международното и национално законодателство и подзаконова нормативна уредба. Що се отнася до т. нар. *виртуална археология*, за която докторантът говори доста пространно и с подчертан ентузиазъм (с. 81-87), не мога да не изразя своя скепсис: като наука и метод за изучаване на историята, археологията е била и ще остане *материална*, основаваща се на теренна конкретика. Широко рекламираните понастоящем недеструктивни методи дават предварителна, откъслечна и далеч не винаги обективна представа за същността на намиращата се под повърхността археологическа субстанция, а резултатите от проведените с такива методи проучвания задължително подлежат на теренна проверка.

В **Глава Трета** (с. 88-157) са подробно представени и доразработени конвенционалните метод и методология, практикувани в графичната реконструкция. Изложението е изключително добре структурирано и следва причинно-следствената връзка. Етапите на подготвителната, теренна и кабинетна работа са ясно разграничени и всеки от тях е педантично (в най-положителния смисъл на думата!) разделен на поредица от конкретни „стъпки”. Всичко това е убедително илюстрирано с примери,

извлечени от личната професионална практика на докторанта, които, сами по себе си, са безусловен негов научен принос по темата на дисертационния труд. Специално държа да отбележа, че в частта, свързана с архитектурния, инженерно-технически и структурен анализ на даден паметник, формулираният и представен от г-жа Райковска алгоритъм е особено ценен за всеки теренен археолог – стриктното му следване ще спомогне за съхраняването за поколенията на уникални „късчета“ практически невъзстановима впоследствие информация, които често убягват от вниманието в ежедневната суматоха на археологическите проучвания.

Глава Четвърта (с. 158-230) разглежда съвременните тенденции в областта на графичната реконструкция, основаващи се на бурното развитие на дигиталната фотография и фотограметрия и приложението на техните постижения. Материята е твърде специфична за професионалната компетентност на историк и археолог, поради което ми е трудно да взема конкретно отношение по разискваните въпроси. Като чест ползвател на готови продукти в тази област обаче съм дълбоко убеден в тяхната неопценима стойност за документирането и интерпретацията на археологическите паметници и ситуации. Представените от докторанта теоретични постановки, отново сполучливо онагледени с примери от неговата лична практика, съвсем ясно очертават огромните възможности на новите технологии и техния безспорен принос за всестранно усъвършенстване на графичната реконструкция.

Глава Пета (с. 231-254) е с донякъде философски и морално-етичен оттенък. Дискусията е съсредоточена върху понятията *интерпретация* и *хипотеза* в сферата на графичната реконструкция, но тук докторантът формулира и редица важни изводи по изследваната проблематика, основаващи се на проведената в предходните глави аналитична работа. Особено внимание сред тях, според мен, заслужават няколко, които имат характер на принципни постановки:

- *Трябва обективно да посочим в кое сме уверени и за кое все още гадаем* (с. 231);
- *Графичната реставрация е метод за проверка и оценка на целия аналитичен процес – от ефективността на проведените изследвания до правотата на отправените заключения* (с. 238);
- *Подобно на реставрацията, трябва да бъде дадено графическо разграничение между елементите, за които има неопровержими свидетелства и тези, за които има само предположения* (с. 239);
- *Трябва да бъде потърсено средство, което да онагледява етапността на работния процес, взетите решения и причините за направените избори* (с. 239).

От безспорно приносно естество е и предложеният *принципен модел (метод)* за графичната реставрация (с. 250-253), който се явява своеобразен синтез на теоретическите търсения на докторанта и вече е успешно изпробван в неговата практическа дейност.

Заключение-то на дисертационния труд (с. 254-263) представя в обобщен вид извършената в аналитично-синтетичната част работа. Откритите тук основни изводи и заключения в значителна степен се припокриват с посочените в приложената към автореферата справка за научните приноси на дисертационния труд, респективно – на неговия автор, които приемам без възражения.

Авторефератът е изработен съгласно изискванията и обективно отразява съдържанието на дисертационния труд.

Искам да отбележа още, че, въпреки спецификата на материята, особено в някои части от изложението, дисертационният труд е написан ясно и разбираемо и е не само четивен, но и увлекателен.

Като имам предвид посоченото дотук, убедено изразявам положително становище и препоръчвам на почитаемото Научно жури да присъди на докторанта Миглена Дианова Райковска образователната и научна степен “доктор”.

07.03.2018 г.

(доц. д-р Сергей Торбатов)